

Sosyal Harcamaların Yoksulluk Üzerine Etkileri: Ampirik Bir İnceleme*

The Effect of Social Expenditures on Poverty: An Empirical Investigation

Arş. Grv. Dr. Ferdi Çelikay - Prof. Dr. Erdal Gümüş

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de yoksullukla mücadele sürecinde gerçekleştirilen sosyal harcamaların yoksulluk problemini nasıl ve hangi yönde etkilediğini tespit edebilmektir. Bu bağlamda İstatistik Bölge Birimleri (26 bölge) temel alınarak derlenen 2004-2011 yıllarına ait sosyal harcama ve yoksulluk oranı verileri statik panel veri analizi yöntemleri ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisindeki payı arttıkça yoksulluk oranının azaldığı görülmektedir. Benzer sonuçlara sosyal harcamaların alt bileşenleri olan eğitim harcamaları ve sosyal güvenlik ile sosyal yardım harcamaları kullanılarak da ulaşılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular ve bu bulgular paralelinde geliştirilen önerilerin sosyal politikaların oluşum sürecine katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca yoksulluk oranı ile sosyal harcamalar arasındaki ilişkinin nicel olarak Türkiye özelinde bölgesel bir analize tabi tutulması vesilesiyle literatüre de önemli katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Harcamalar, Yoksulluk, Statik Panel Veri Analizi

Abstract

The purpose of this study is to identify how and in which direction social expenditures, carried out in the struggle with poverty in Turkey, affect poverty problem. In this context, social spending and poverty rate data of Statistical Territorial Units (26 regions) for the years

2004-2011, were analyzed with static panel data analysis methods. According to the results of the analysis, as the share of social expenditures in gross value added increases, the rate of poverty decreases. Similar results were also observed for sub components of social expenditure such as education, social security and social assistance expenditures. Findings obtained from this study and recommendations in line with the findings are expected to contribute the social policy development process. In addition, the quantitative analysis of the relationship between poverty rate and social expenditures of Turkey exclusively, is expected to provide an important contribution to the literature.

Keywords: Social Expenditures, Poverty, Static Panel Data Analysis

Giriş

Yoksullukla mücadele açısından devletin nasıl rol üstleneceği, hangi mali ve sosyal araçları kullanması gerektiği literatürde yoğun şekilde tartışılan bir konudur. Bir yanda yoksullukla mücadele sürecinin devletin asli politikaları içerisinde yer aldığını öne sürerek devletin sosyal niteliğine vurgu yapanlar bulunmaktayken, diğer tarafta ise kamu harcamalarıyla gerçekleştirilen müdahalelerin yoksulluk problemini önlemediğini, bilakis beslediğini, bu nedenle

Arş. Grv. Dr. Ferdi Çelikay, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, ferdicelikay@gmail.com

Prof. Dr. Erdal Gümüş, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü, egumus25@gmail.com

* Bu çalışma Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. Erdal Gümüş’ün danışmanlığında hazırlanan “Türkiye’de Sosyal Harcamaların Yoksulluk Üzerine Etkileri: Ampirik Bir İnceleme” adlı Doktora Tezinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Ayrıca bu çalışma “Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu” tarafından 2013-290 nolu proje olarak desteklenmiştir.

devletin süreç içerisinde aktif rol üstlenmemesi ya da mevcut rollerini azaltması gerektiğini düşünenler bulunmaktadır (Friedman, 1962; Hayek, 1960; Logue, 1979: s. 71-74; Lindbeck, 2003: s. 10-11; Gough, 2005: s. 5-7; Özdemir, 2007: s. 154; Scharpf, 2000a; Ravallion, 1994: s.361).

Günümüzde yoksullukla mücadelede fiilen izlenen ya da izlenebilecek pek çok politikanın varlığından söz etmek mümkündür. Kamu kesiminin, özellikle sosyal dengesizlikleri giderebilmek amacıyla gerçekleştirdiği her türlü harcamanın ortak paydası niteliğindeki sosyal harcamalar ise bu politikaların en önemli araçlarıdır. Genel olarak sosyal harcamalar, siyasi irade tarafından sosyal politikaların uygulanmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen sosyal transferler¹ ile eğitim için yapılan harcamaların toplamından oluşmaktadır (Lindert, 1996: s.1-2). Sosyal harcama kalemlerinin ortak özelliği toplumda gelirin yeniden dağılması, refah seviyesinin artırılması ya da yoksulluğun önlenmesi gibi sosyal olguların başarılmasını hedeflemesidir.

Bu çalışmada, Türkiye’de yoksullukla mücadele sürecinde gerçekleştirilen sosyal harcamaların yoksulluk düzeyini nasıl ve ne derecede etkilediği 26 istatistikî bölge birimi temelinde yapılan ampirik analiz ile saptanmaktadır. Daha başka bir ifadeyle istatistiksel bölge birimleri açısından sosyal harcamalar ile yoksulluk oranı arasındaki ilişki ele alınarak, literatürdeki bulgular ile Türkiye’deki mevcut durum arasındaki benzerlik ya da farklılıklar belirlenmekte, yoksulluk probleminin önlenmesi açısından izlenen sosyal harcamalar politikasının optimal sonuçlar verebilmesi için alternatif seçeneklerin neler olabileceği incelenmektedir. Bu bakımdan getirilecek önerilerin sosyal politikaların oluşum sürecine katkı sağlayacağı beklenmektedir. Ayrıca Türkiye özelinde sosyal harcamalar ile yoksulluk oranı arasındaki ilişkinin nicel olarak bölgesel bir analize tabi tutulması sayesinde literatürde yer alan önemli bir boşluğun da doldurulacağı düşünülmektedir.

Çalışma şu şekilde düzenlenmiştir. 2. bölümde sosyal harcamalar ve yoksulluk olgusu bağlamında teorik ve ampirik literatür incelenmektedir. Takip eden bö-

lümde çalışmanın metodolojik çerçevesi çizilmekte ve yapılan analizlerin teorik arka planlarına değinilmektedir. 4. bölümde çalışmada kullanılan veri seti ve yapılan analizlerden elde edilen sonuçlara yer verilmektedir. Son bölümde ise çalışmanın sonuçları tartışılmaktadır.

Literatür İncelemesi

Yoksulluk, günümüz iktisadi koşullarında gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı ve önlemeye çalıştığı, sosyolojik, ekonomik ve politik pek çok boyutu olan bir problemdir. Uluslararası standart ölçülere göre OECD üyesi ülkelerde nüfusun yaklaşık %10’unun yoksulluk problemiyle karşı karşıya kalması, problemin sadece gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkeler açısından değil, gelişmiş ülkeler açısından da önemle üzerinde durulmasının temel nedenidir (Atkinson, Marlier ve Nolan, 2004: s.48; Behrendt, 2000; Smeeding, 2006). Türkiye’de ise 2013 yılı itibarıyla yoksulluk oranı %16,2’dir (TÜİK, Erişim: 10.10.2013). Bu veri Türkiye perspektifinde problemin boyutunu açık şekilde gözler önüne sermektedir.

Vatandaşların refah seviyesini artırmayı amaç edinen devlet, sosyal harcamaları bir politika enstrümanı olarak kullanabilmektedir. Sosyal harcamalar, toplumsal problemlerin özellikle de yoksulluk sorununun üstesinden gelinebilmesi gibi amaçlara hizmet etmektedir (Sinn, 1995: s. 496-498). Söz konusu hizmet demokratik rejimlerde, devletin tek taraflı yerine getirmeyi taahhüt ettiği bir faaliyet değil, rasyonel seçmen kitlesi olarak betimlenen vatandaşların yerine getirilmesini beklediği ve istediği sosyal aktiviteler bütünüdür.

Teorik olarak yoksulluk probleminin kısa vadede sosyal harcamalar ile azaltılıp minimize edilmesi, orta ve uzun vadede ise izlenecek mali ve sosyal politikalar aracılığıyla tamamen ortadan kaldırılması gerekir (Brady, 2003: s. 559-561). Bu kapsamda, literatürde ülkelerarası karşılaştırmalara yer vererek sosyal harcamaların yoksulluk üzerindeki etkilerini irdeleyen pek çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir.

Sosyal harcamaların görece olarak daha fazla olduğu ülkelerde yoksulluğun düşük seviyelere gerilediğine ilişkin yaygın bir kanı söz konusudur. Nitekim Kenworthy (1999), on beş sanayileşmiş ülkeyi karşılaştırmalı olarak incelemiş ve 1960-1991 dönemi için sosyal refah harcamalarının yoksulluğu azalttığı

1 Burada yer alan sosyal transferler kavramı içerisinde, işsizlere ve emeklilere yapılan ödemeler, yoksul kimselere yapılan aynı ve nakdi transferler, sağlık harcamaları, toplumsal refah seviyesini artıracak nitelikteki (sosyal, ekonomik ve kültürel) alanlara aktarılan diğer kaynaklar bulunmaktadır (Lindert, 1996: 1-2).

sonucuna ulaşmıştır. Behrendt (2000) ise sosyal harcamalar ile yoksulluk arasında negatif yönlü bir korelasyon olduğu sonucuna varmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre sosyal harcamaların yüksek olduğu Avrupa ülkelerinde daha düşük yoksulluk oranıyla karşılaşmaktadır. Bunun yanında Caminada ve Goudswaard (2009), Avrupa Birliği'ne ilk üye olan on beş ülke örneğinde, sosyal harcamalar ile yoksulluk oranı arasında negatif yönlü güçlü bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuşlardır.

Sarısoy ve Selçuk (2010) ise kamu sosyal transfer harcamalarının yoksulluk üzerinde ne gibi etkileri olduğunu Türkiye özelinde ekonometrik bir model ile incelemişlerdir. 2002-2008 yıllarını kapsayan ampirik analizlerinde, yoksullukla mücadele açısından kentlerde yapılan sosyal harcamaların kırsal kesime göre daha efektif olduğu sonucuna varılmıştır.

Genel olarak kamu harcamalarının milli gelir içerisindeki payı yüksek olan refah devletlerinde, yoksullukla mücadele çerçevesinde gerçekleştirilen kamu sosyal harcamaların daha etkin sonuçlar vermesi beklenir. Smeeding (2006), gerek kamu harcamalarının gerekse sosyal harcamaların milli gelire oranı yüksek olan Finlandiya, Norveç ve Belçika gibi Avrupa ülkelerinde yoksulluk oranının da düşük olduğunu, dolayısıyla söz konusu ülkelerde gelirin yeniden adil bir şekilde dağılmasına ve yoksulluğun azaltılmasına yönelik geliştirilen politikaların daha etkin yürütüldüğünü ifade etmektedir.

Şüphesiz ki sosyal harcamalar dışında, uygulanan sosyal politikaların yoksulluk üzerindeki etkileşimini sağlayan ve yoksulluk olgusunu farklı yönleri itibarıyla etkileyen pek çok unsur bulunmaktadır. Vergi sisteminin ve iş gücü piyasasının yapısı, sosyal güvenlik sisteminin kapsamı ve etkinliği, bireylerin demografik ve sosyo-ekonomik durumları, sosyolojik, politik ve ekonomik bileşenler bu unsurların sadece önde gelenleridir. Bahsedilen bileşenler, izlenecek sosyal politikaların etkinliğini ve sosyal harcamaların bu politikalar içerisindeki ağırlığını da belirleyecektir. Kim (2000) yaptığı çalışmada, on bir OECD üyesi ülkeye ilişkin yoksulluk, vergi ve sosyal transferler ile ilgili verilerden yararlanılmış, izlenen maliye politikalarının yoksullukla mücadele sürecindeki etkinliğini karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre yoksullukla mücadelede sosyal transfer mekanizmasının yanında vergi sisteminin global yapısı da son derece önemlidir. Buna göre artan oranlı bir vergi sistemine sahip

ve sosyal harcamaları etkin şekilde kullanan ülkelerde yoksulluk oranı daha düşük iken, vergisel anlamda doğrusal bir yapıya sahip ve sosyal harcamaların etkin şekilde kullanılmadığı ülkelerde ise yoksulluk görelisi olarak daha yaygındır. Ayrıca etkin sosyal politika mekanizmalarından yoksun ülkelerde gelir dağılımı göstergeleri de kötümserdir (Kim, 2000).

Benzer şekilde Esping ve Myles (2009), sadece sosyal harcamalara ilişkin verilere bakılarak, vergi sistemi ya da iş gücü piyasası gibi bileşenlerin sosyal politikalar üzerindeki etkilerine ilişkin göstergelerin saptanmayacağını düşünmektedirler. Dolayısıyla bütüncül bir bakış açısıyla sosyal politikaların etkinliği, sosyal politikaları etkileyen tüm bileşenlerin ele alınmasıyla saptanabilecektir. Nitekim Creedy (1996), birbirine alternatif olabilecek vergi ve transfer sistemlerinin yoksulluk ve gelir eşitsizliği gibi olgular üzerinde farklı etkiler oluşturmakta olduğunu ortaya koymuştur. Kühner (2007) ise ekonomik ve demografik yapının sosyal politikalarla ziyade sosyal harcamalar üzerinde daha etkili olduğunu belirtmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerin demografik anlamda yaşlı bir nüfusa sahip olmaları, bu nüfusa yönelik emekli aylıkları ve sağlık ödemeleri gibi sosyal harcama kalemlerini artırmaktadır. Benzer şekilde bireylerin refah seviyelerindeki artış, eğitim ve sağlık başta olmak üzere, çeşitli sosyal alanlarda daha fazla talep potansiyelinin oluşmasını sağlamaktadır.

Caminada, Goudswaard ve Koster (2011), sosyal transfer harcamaları ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi işsizlik oranı, kişi başına düşen hâsıla gibi makroekonomik ve yaşlı nüfusun toplam içerisindeki payı gibi demografik değişkenleri de ele alarak incelemişlerdir. Yirmi iki OECD üyesi ülkenin 1985-2005 yılları arasındaki verileri kullanılarak yapılan analizde, yoksulluk oranı üzerinde sosyal transfer harcamalarının yanı sıra söz konusu değişkenlerin de etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yoksullukla mücadele açısından bir diğer önemli bileşende sosyal güvenlik sistemidir. Nitekim Behrendt (2000), farklı sosyal güvenlik sistemlerinin yoksulluk oranı üzerinde farklı etkileri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Son yıllarda özgürlükler, siyasi haklar, yönetim şekilleri, siyasi partiler, yasama faaliyetlerinin etkinliği, oylama mekanizması gibi temel bileşenlerden oluşan indekslerin oluşturulması, uluslararası karşılaştırmaların yapılmasını sağlayan pek çok nicel araştırmayı da beraberinde getirmiştir. Bu araştırmalarda elde

edilen ortak sonuç ise demokratik bir rejime sahip olan ülkelerde anti-demokratik ülkelere göre daha fazla sosyal hizmetlere yönelik harcama yapılmakta olduğudur (Kaufman ve Segura, 2001; Brown ve Hunter, 1999; Ross, 2011; Stasavage, 2005; Huber, Mostrilo ve Stephens, 2008). Nitekim Huber, Mostriillo ve Stephens (2008), sosyal harcamaların temel belirleyicilerini ve sınırlılıklarını inceledikleri çalışmalarında, demokratik bir yönetime sahip ülkelerin uzun dönemde sosyal güvenlik, sağlık ve eğitim alanlarına eşanlı olarak daha fazla kaynak ayırdıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Kamu kesiminin hacmini, faaliyet çeşitliliğini ve harcama düzeyini etkileyen bir diğer önemli olguda küreselleşmedir (Scharpf, 2000b; Castles, 2002; Anderson, 2004; Kühner, 2007). Adelantado ve Cuveas (2006), küreselleşme sürecinin özellikle harcamaların finansmanı açısından refah devletleri üzerinde daraltıcı baskılar oluşturması sonucunda, yoksulluk ve gelir dağılımı göstergelerinin olumsuz yönde etkilendiğini belirtmektedirler. Wibbels (2006) ise küreselleşme sürecinde mali ve sosyal yapı üzerinde yaşanacak etkilerin ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre değişebileceğini ortaya koymuştur. Nitekim gelişmiş ülkelerde gerçekleştirilen sosyal harcamalar süreçten çok fazla etkilenmezken, gelişmekte olan ülkeler ise bu süreçten son derece olumsuz yönde etkilenmektedir. Bunun yanında Segura-Urbiego (2007), küreselleşme sürecinin ithal ikameci kalkınma stratejisi benimseyen ülkelerin iktisadi yapılarında köklü değişimler yaşanmasına neden olduğunu, bu değişimin başta işgücü piyasası ve sosyal güvenlik sistemi olmak üzere pek çok mali ve sosyal yapıyı olumsuz yönde etkilediği ifade etmektedir.

Çalışmanın Hipotezleri ve Metodoloji

Bu çalışmanın ele alarak incelediği ve etrafında şekillendiği temel problem ise Türkiye’de sosyal harcamalar ile alt bileşenlerinin yoksulluk oranını nasıl ve hangi yönde etkilediğidir. Bu problem çerçevesinde;

H₁: Sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisindeki payı ile bölgelerin yoksulluk oranları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Bölgelere göre yapılan sosyal harcamaların alt bileşenlerinin (eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, sosyal yardım) gayri safi katma değer içerisindeki payları ile bölgelerin yoksulluk oranları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

şeklinde iki hipotez geliştirilmiştir. İzleyen bölümde kısaca, söz konusu hipotezlerin sınanması sürecinde kullanılan ekonometrik metotlara değinilmektedir.

Sosyal harcamaların yoksulluk oranı üzerindeki etkilerini inceleyebilmek için statik panel veri analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Genel olarak “panel veri analizi” ülkeler, bölgeler, hane halkları ya da kişiler gibi kesit birimlerin belirli bir zaman aralığında gözlemlenmesi ile oluşturulmaktadır (Baltagi, 2005: s.4). Statik panel veri analizinde ise ele alınan veri setinin bünyesinde var olan dinamik yapı, tahmin sürecinde göz ardı edilmektedir. Bu doğrultuda kurulan modellerde değişkenlerin gecikmeli değerleri açıklayıcı değişken olarak kullanılmamaktadır.

Statik panel veri analizinde, kullanılan veri setine ait birimler heterojen bir özelliğe sahip değillerse, zaman içerisinde birimler bazında gözlemlenemeyen etkiler çıkmıyorsa, hata terimleri kendi içerisinde ardışık bağımlılık göstermiyorsa ve modelde yer alan açıklayıcı değişkenler ile hata terimleri arasında korelasyon bulunmuyorsa,

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 X_{it} + u_{it} \quad (1)$$

şeklinde kurgulanan “Klasik Doğrusal Regresyon Yöntemi (KDRY)” kullanılabilir (Gujarati, 2006: s.59; Baltagi, 2011: s.305-306). Ne var ki veri setleri genellikle bünyelerinde bahsedilen problemlerin birini, bir kaçını ya da tamamını barındırabilir. Bu durumda tahmin açısından KDRY ile etkin ve tutarlı sonuçlar elde edilememekte, güvenilir bulgulara ulaşabilmek için “Rassal etkiler” ya da “Sabit etkiler” yöntemleri kullanılmaktadır.

KDRY’nin tutarlılığını sınavabilmek için F-testi kullanılır. Test sonuçlarına göre ele alınan modellerde klasik modelden elde edilen sonuçların etkin olmadığı tespit edilirse, klasik modelin etkin sonuçlar üretmemesinin nedenlerini ortaya koyabilmek ve birim/zaman/birim ve zaman etkilerin varlığını sınavabilmek için Olabilirlik Oranı Testi (OOT)’nden yararlanılabilir (Hsiao, 2003: s.18-21; Balestra ve Krishnakumar, 2008: s.28-41; Tatoğlu, 2012: s.164-165).

Birim ve/veya zaman etkileri dikkate alarak tahmin yapılmasını sağlayabilmek, bu şekilde KDRY’nin var sayımlarını esnetebilmek için “rassal etkiler” ve “sabit etkiler” tahmin yöntemleri kullanılır. Kurulan modellerde hangi tahmincinin tercih edilmesi gerektiğini belirlemek için, rassal ve sabit etkiler modellerince

elde edilen katsayıların farklılıklarını analiz eden Hausman Testi'nden yararlanılabilir. Hausman Testi genel olarak birim etkiler (ve/veya zaman) ile açıklayıcı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı bilgisini vermektedir (Ahn ve Moon, 2001: s.6; Hsiao, 2003: s.34; Tatoğlu, 2012: s.180).

Etkin ve tutarlı sonuçlara ulaşabilmek için yapılması gereken bir diğer işlem ise analiz edilen modelin değişen varyans, otokorelasyon ve/veya birimler arası korelasyon problemlerini içerip içermediğinin tespit edilmesidir (Hoechle, 2007: s.285). Modellerin bünyelerinde değişen varyans problemini barındırıp barındırmadığını tespit etmek doğrultusunda Geliştirilmiş Wald Testi uygulanır. Wald testi sonuçlarına göre modellerde değişen varyans probleminin varlığı halinde, dirençli standart hatalar (Robust) yöntemi ile tahmin edilmeleri gerekir (Hayes ve Cai, 2007: s.711-713; Stock ve Watson, 2008: s.155).

Ele alınan modellerde otokorelasyon probleminin varlığını sınavabilmek için ise Durbin-Watson Testinin Bhargava, Franzini ve Narendranathan (1982) tarafından geliştirilmiş hali (GDW) ile Baltagi ve Wu (1999)'nun -LBI- Testi kullanılabilir. Bünyesinde otokorelasyon saptanan modellerin, hem değişen varyans hem de otokorelasyon olması durumunda etkin ve tutarlı sonuçlar veren kümelenmiş standart hatalar (cluster) yöntemi ile tahmin edilmeleri gerekir. (Wooldridge, 2003: s.136-137; Williams, 2000: s.646; Froot, 1989: s.335; Arellano, 1987: s.433; Rogers, 1993: s.19-20).

Yatay kesit birimlerinin hata terimleri arasında korelasyon olması yapılacak tahminlerin etkinlik ve tutarlılığını olumsuz yönde etkileyen bir diğer faktördür. Birimler arası korelasyon olarak anılan bu olgunun sınavabilmesi için Pesaran, Friedman ve Frees testleri kullanılabilir (Hoyos ve Sarafidis, 2006: s.482-485; Tatoğlu, 2012: s.215-221; Sarafidis, Yamagata ve Robertson, 2009: s.150). Testlerden elde edilen sonuçlar, incelenen modellerde birimler arası bağımlılığı ortaya koymakta ise tutarlı tahmin için Driscoll ile Kraay (1998) tarafından geliştirilen yöntem kullanılır. Farklı zaman ve birim boyutlarında da etkin sonuçlar verebilen Driscoll-Kraay yöntemi, değişen varyans ve otokorelasyon problemlerinin varlığında dahi uygulanabilmektedir (Hoechle, 2007: s.487-489; Driscoll ve Kraay: 1995: s.9-11; Driscoll ve Kraay, 1998: s.561).

Veriler ve Ampirik Bulgular

Çalışmada 2004-2011 yıllarına ait 26 İstatistiki Bölge Birimi'ne ilişkin sosyal harcama, sağlık harcamaları, eğitim harcamaları, sosyal güvenlik/yardım harcamaları, gayri safi katma değer ve yoksulluk oranı verileri kullanılmıştır.² TÜİK, Kalkınma Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Muhasebat Genel Müdürlüğü ile Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nden elde edilen söz konusu veriler yıllık frekansta düzenlenmiştir. Geliştirilen ana ve alt hipotezleri test edebilmek için kullanılan değişkenlerin özet bilgileri Tablo 1'de yer almaktadır.

Sosyal harcamaların yoksulluk oranı üzerinde nasıl ve hangi yönde etkileri olduğunu tespit edebilmek için öncelikle sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisindeki payı ile yoksulluk oranı arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu bağlamda "Sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisindeki payı ile bölgelerin yoksulluk oranları arasında anlamlı bir ilişki vardır" şeklinde geliştirilen hipotez;

Yoksulluk Oranı = f (Sosyal Harcamalar/Gayri Safi Katma Değer, Diğer Faktörler)

fonksiyonel ilişkisi ile formüle edilmiştir. Söz konusu hipotezi test edebilmek için iki ekonometrik model oluşturulmuştur. Bunlar;

$$\text{Model 1: } YO1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SH/GSKD_{it} + u_{it} \quad (2)$$

$$\text{Model 2: } YO2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SH/GSKD_{it} + u_{it} \quad (3)$$

$i = 1, \dots, 26$ (26 Bölge İBBS 2), $t = 1, \dots, 8$ (2004-2011)

şeklinde. Ayrıca eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve sosyal yardım harcamalarının yoksulluk oranını etkileyip etkilemediğini belirleyebilmek amacıyla "Bölgelere göre yapılan sosyal harcamaların alt bileşenlerinin (eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, sosyal yardım) gayri safi katma değer içerisindeki payları ile bölgelerin yoksulluk oranları arasında anlamlı bir ilişki vardır" şeklinde türetilen H_2 hipotezi ise;

Yoksulluk Oranı = f (Sağlık Harcamaları/GSKD, Eğitim Harcamaları/GSKD, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Harcamaları/GSKD, Diğer Faktörler)

2 Veri seti ile ilgili ayrıntılı bilgiler EK-1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışmada Kullanılan Veriler

<i>Değişkenin;</i>		
<i>Türü</i>	<i>Kodu</i>	<i>Açıklaması</i>
Bağımlı Değişkenler	YO1	Yoksulluk Oranı % 50
	YO2	Yoksulluk Oranı % 60
Bağımsız Değişkenler	SaH/GSKD	Sağlık Harcamalarının GSKD İçerisindeki Payı
	EgH/GSKD	Eğitim Harcamalarının GSKD İçerisindeki Payı
	SGYH/GSKD	Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Harcamalarının GSKD İçerisindeki Payı
	SH/GSKD	Sosyal Harcamalarının GSKD İçerisindeki Payı

fonksiyonel ilişkisi ile formüle edilmiştir. Hipotezi test edebilmek için;

$$\text{Model 3: } YO1_{it} = \beta_0 + \beta_1 SaH/GSKD_{it} + \beta_2 EgH/GSKD_{it} + \beta_3 SGYH/GSKD_{it} + u_{it} \quad (4)$$

$$\text{Model 4: } YO2_{it} = \beta_0 + \beta_1 SaH/GSKD_{it} + \beta_2 EgH/GSKD_{it} + \beta_3 SGYH/GSKD_{it} + u_{it} \quad (5)$$

$$i = 1, \dots, 26 \text{ (26 Bölge İBBS 2),}$$

$$t = 1, \dots, 8 \text{ (2004-2011)}$$

şeklinde iki ekonometrik model oluşturulmuştur. (6), (7), (8) ve (9) nolu eşitliklerde YO1 % 50 yoksulluk sınırına göre hesaplanmış yoksulluk oranını, YO2 % 60 yoksulluk sınırına göre hesaplanmış yoksulluk oranını, "SH/GSKD" merkezi yönetim bütçesince gerçekleştirilen sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisindeki payını, "SaH/GSKD" merkezi yönetim bütçesince gerçekleştirilen sağlık harcamalarının gayri safi katma değer içerisindeki payını, "EgH/GSKD" eğitim harcamalarının gayri safi katma değer içerisindeki payını, "SGYH/GSKD" sosyal güvenlik ve sosyal yardım harcamalarının gayri safi katma değer içerisindeki payını, "i" 26 istatistikî bölgeyi ve "t" 2004-2011 dönemindeki her bir yılı göstermektedir.

Kurulan modellerde öncelikle birim ve/veya zaman etkilerin var olup olmadığı, dolayısıyla klasik modelin tutarlı sonuçlar verip veremeyeceği incelenmiştir.

Bu bağlamda uygulanan F Testi ve Olabilirlik Oranı Testi sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır.

F Testi sonuçlarına göre dört modelde de birim etkilerin olmadığına ilişkin H_{01} hipotezi % 1 anlam düzeyinde reddedilmektedir ($p = 0,000$). Dolayısıyla tahmin açısından klasik model uygun değildir. Olabilirlik Oranı Testi sonuçları ise tüm modeller için birim etkilerin olmadığına ilişkin H_{03} hipotezinin % 1 anlam düzeyinde reddedilmekte, zaman etkilerin olmadığına ilişkin H_{04} hipotezinin ise reddedilememekte olduğunu göstermektedir. Yapılan ön testlere göre modeller sadece birim etkiler içermektedir.

İkinci aşamada, yapılacak tahminlerin sabit etkiler yöntemiyle mi yoksa rassal etkiler yöntemiyle mi tutarlı olacağını belirleyebilmek amacıyla Hausman Testi uygulanmıştır. Test sonuçları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 2. F Testi ve Olabilirlik Oranı Testi Özet Sonuçları

		H_{01}	H_{02}	H_{03}	H_{04}
Model 1	f-değeri	11,714			
	Ki-kare değeri		129,827	103,84	2,126
	p-değeri	0,000 ^a	0,000 ^a	0,000 ^a	0,053 ^c
Model 2	f-değeri	19,840			
	Ki-kare değeri		197,111	163,614	2,062
	p-değeri	0,000 ^a	0,000 ^a	0,000 ^a	0,054 ^c
Model 3	f-değeri	10,794			
	Ki-kare değeri		121,679	95,684	2,437
	p-değeri	0,000 ^a	0,000 ^a	0,000 ^a	0,059 ^c
Model 4	f-değeri	18,680			
	Ki-kare değeri		191,635	155,377	2,688
	p-değeri	0,000 ^a	0,000 ^a	0,000 ^a	0,052 ^c

$$H_{01}: u_i = 0; H_{02}: \mu_1 = 0 | \partial_t = 0; H_{03}: \mu_1 = 0 | \partial_t \neq 0; H_{04}: \mu_1 \neq 0 | \partial_t = 0$$

Tablodan (c) ile işaretlenen katsayının p değeri % 10, (b) ile % 5 ve (a) ile ise % 1 düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Tablo 3. Hausman Testi Özet Sonuçları

		-----Katsayılar-----			
		Sabit Etkiler (b)	Rassal Etkiler (B)	Fark (b-B)	Std, Hata
Model 1	SH/GSKD	-0,0657	0,0274	-0,0930	0,0370
	Ki-kare değeri	6,31			
	p-değeri	0,0120 ^b			
Model 2	SH/GSKD	-0,0669	0,0264	-0,0933	0,0352
	Ki-kare değeri	7,00			
	p-değeri	0,0081 ^a			
Model 3	SaH/GSKD	0,2488	-0,0689	0,3177	0,1186
	EgH/GSKD	-0,1536	0,4952	-0,6487	0,2846
	SGYH/GSKD	-0,1109	-0,0384	-0,0725	0,0464
	Ki-kare değeri	8,31			
	p-değeri	0,0400 ^b			
Model 4	SaH/GSKD	0,1287	-0,1800	0,3087	0,0965
	EgH/GSKD	-0,5480	0,1712	-0,7192	0,2602
	SGYH/GSKD	-0,0361	0,0349	-0,0710	0,0407
	Ki-kare değeri	11,50			
	p-değeri	0,0093 ^a			

Tabloda (c) ile işaretlenen katsayının p değeri % 10, (b) ile % 5 ve (a) ile ise % 1 düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Tablo 3'ten görüldüğü gibi Hausman Testi'ne göre dört model için de sabit etkiler yönteminden elde edilen sonuçlar ile rassal etkiler yönteminden elde edilen sonuçlar arasında (Model 1 ve Model 3 için %5, Model 2 ve Model 4 için %1 düzeyinde) istatistiksel açıdan sistematik bir farklılık bulunmaktadır. Yani tahmin sürecinde tüm modeller için sabit etkiler modeli tutarlıdır.

Olabilirlik Oranı ve Hausman Testleri sonuçlarına göre ele alınan modeller için de tek yönlü sabit birim etkiler yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir. Etkin ve tutarlı tahminlerin elde edilebilmesi ise daha öncede değinildiği gibi modellerin bünyelerinde de-

ğişen varyans, otokorelasyon ve birimler arası korelasyon problemlerini barındırmamalarına bağlıdır.

Tahmin edilen modellerde değişen varyans olup olmadığını saptayabilmek için Geliştirilmiş Wald Testi uygulanmıştır. Tablo 4'te özet olarak verilen test sonuçlarından da görüldüğü gibi tüm modeller için testin boş hipotezi %1 anlam düzeyinde reddedilmektedir. Modellerde değişen varyans bulunmaktadır. Değişen varyans problemini giderebilmek amacıyla dirençli standart hatalar (Robust) yöntemiyle gerçekleştirilen tahminler Tablo 7 ve Tablo 8'in ilk sütununda yer almaktadır.

Tablo 4. Wald Testi Sonuçları

	Ki-kare değeri	p-değeri
Model-1	87,96	0,000 ^a
Model-2	1060,99	0,000 ^a
Model-3	89,40	0,000 ^a
Model-4	795,07	0,000 ^a

Tabloda (c) ile işaretlenen katsayının p değeri % 10, (b) ile % 5 ve (a) ile ise % 1 düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Tablo 5. Durbin-Watson ve Baltagi-Wu Testleri Sonuçları*

	Durbin-Watson	Baltagi-Wu (LBI)
Model-1	1,8843004	2,0081651
Model-2	2,0052623	2,1629244
Model-3	1,8799587	2,003816
Model-4	2,015165	2,1728159

* Durbin-Watson ve Baltagi-Wu Testleri için temel alınan eşik değer "2" dir.

Ele alınan modellerde otokorelasyonun varlığı ise Durbin-Watson ve Baltagi-Wu (LBI) Testleri ile sınanmıştır. Test sonuçları Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5'te yer alan bulgulara göre Model 1 ve Model 3 için Durbin-Watson Testinde eşik değer (2) aşmadığı, Baltagi-Wu (LBI) Testinde ise eşik değer üzerinde sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Buna karşılık Model 2 ve Model 4 açısından her iki test sonuçları da eşik değer üzerindedir. Bu doğrultuda Model 1 ve Model 3'de otokorelasyonun varlığın-

dan söz edilebilmekte olup, iki model için de değişen varyans ve otokorelasyon problemini dikkate alarak tutarlı sonuçlar elde edilmesini sağlayan kümelenmiş standart hatalı (Cluster) tahmin sonuçları Tablo 7 ile Tablo 8'in ikinci sütununda yer almaktadır. Değişen varyans ve otokorelasyonun dışında analiz sonuçlarının sapmalı ve tutarsız olmasına neden olan bir başka problem de birimler arası korelasyondur. Bu problemin varlığının sınanabilmesi için Pesaran'ın CD Testi, Friedman Testi ve Frees Testi kullanılmıştır. Test sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Pesaran'ın CD Testi, Friedman Testi ve Frees Testi Sonuçları

	Pesaran-CD Testi	Friedman Testi	Frees Testi*
Model-1	8,705 ^a	29,038	1,767 ^a
Model-2	11,389 ^a	43,359 ^b	1,676 ^a
Model-3	8,113 ^a	26,628	1,779 ^a
Model-4	11,277 ^a	42,526 ^b	1,536 ^a

*Frees'in Q dağılımına göre oluşan kritik değerler;

$\alpha \Rightarrow 0.10 : 0.3169; \alpha \Rightarrow 0.05 : 0.4325; \alpha \Rightarrow 0.01 : 0.6605$

Tabloda (c) ile işaretlenen katsayının p değeri % 10, (b) ile % 5 ve (a) ile ise % 1 düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Tablo 6'daki bulgulara göre Pesaran-CD Testi ile Frees Testi, birimler arası korelasyon olmadığı şeklinde kurgulanan boş hipotezi tüm modeller için reddetmektedir. Bunun yanında parametrik olmayan bir test niteliğindeki Friedman Testi sadece Model 2 ve Model 4 için boş hipotezi reddetmekte, diğer iki model için ise reddedememektedir. Sonuç itibarıyla,

modellerde kullanılan veri setlerinin bünyelerinde birimler arası korelasyon barındırdığına ilişkin somut ve önemli bir bulgu elde edilmektedir. Bu kapsamda tüm modeller için birimler arası korelasyonun dikkate alındığı Driscoll ve Kraay (DK) tahmincisine ilişkin sonuçlara Tablo 7 ile Tablo 8'in üçüncü sütununda yer verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Harcamalar/GSKD'in Yoksulluk Oranı Üzerine Etkileri: Robust, Cluster ve Driscoll-Kraay Tahmincisi Sonuçları

	Model 1			Model 2		
	Robust	Cluster	DK	Robust	Cluster	DK
SH/GSKD	-0,0657 ^b [0,0321] (-2,05)	-0,0657 ^b [0,0311] (-2,11)	-0,0657 ^c [0,0289] (-2,27)	-0,0669 ^c [0,0389] (-1,72)	-	-0,0669 [0,0502] (-1,33)
Sabit	0,1353 ^a [0,0049] (27,55)	0,1353 ^a [0,0046] (29,15)	0,1353 ^a [0,0052] (26,08)	0,2060 ^a [0,0059] (34,87)	-	0,2060 ^a [0,0086] (23,96)
F	{1,181} 4,20	{1,25} 4,46	{1,7} 5,14	{1,181} 2,95	-	{1,7} 1,77
Prob > F	0,0419	0,0448	0,0577	0,0877	-	0,2250
R ² (within)	0,4211	0,4211	0,4211	0,4001	-	0,4001
R ² (between)	0,5783	0,5783	-	0,5888	-	-
R ² (overall)	0,2031	0,2031	-	0,2309	-	-
corr(u _i , X _b)	-0,6398	-0,6398	-	-0,5986	-	-
sigma _u	0,0244	0,0244	-	0,0325	-	-
sigma _e	0,0155	0,0155	-	0,0165	-	-
rho	0,7126	0,7126	-	0,7945	-	-
Maks. lag	-	-	2	-	-	2

Tabloda (c) ile işaretlenen katsayının p değeri % 10, (b) ile % 5 ve (a) ile ise % 1 düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlıdır. Katsayı tahminlerinin standart hataları [] içerisinde, t değerleri () içerisinde gösterilmiştir.

Tablo 7, “Sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisindeki payı ile bölgelerin yoksulluk oranları arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklindeki hipotezin sınanması sürecinde elde edilen analiz sonuçlarını göstermektedir. İki model açısından uygulanan üç farklı tahmin yöntemi de sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisindeki payı arttıkça yoksulluk oranının azalacağını yansıtmaktadır. Nitekim Model 1 için dirençli standart hatalar (% 5), kümelenmiş standart hatalar (% 5) ve Driscoll-Kraay tahmincile-

rine (% 10) göre sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisindeki payında bir birimlik artış meydana gelmesi yoksulluk oranını 0,0657 birim azaltmaktadır. Model 2 için ise sadece dirençli standart hatalar (% 10) tahmincisiyle elde edilen bağımsız değişkene ait katsayı değeri istatistiksel açıdan anlamlıdır. Buna göre yoksulluk sınırının % 60 olarak ele alındığı Model 2’de gayri safi katma değer içerisindeki sosyal harcamalar payı yoksulluk oranını Model 1’e göre daha fazla etkilemektedir.

Tablo 8. Sağlık-Eğitim-Sosyal Güvenlik Harcamaları/GSKD’in Yoksulluk Oranı Üzerine Etkileri: Robust, Cluster ve Driscoll-Kraay Tahmincisi Sonuçları

	Model 1			Model 2		
	Robust	Cluster	DK	Robust	Cluster	DK
SaH/GSKD	0,2488 [0,1581] (1,57)	0,2488 [0,1581] (1,57)	0,2488 [0,3581] (0,69)	0,1287 [0,1606] (0,80)	-	0,1287 [0,5025] (0,26)
EgH/GSKD	-0,1536 [0,3651] (-0,42)	-0,1536 [0,3651] (-0,42)	-0,1536 ^c [0,1547] (-2,99)	-0,5480 [0,4389] (-1,25)	-	-0,5480 ^c [0,2443] (-2,24)
SGYH/GSKD	-0,1109 ^c [0,0623] (-1,78)	-0,1109 ^c [0,0623] (-1,78)	-0,1109 ^c [0,0698] (-1,69)	-0,0361 [0,0498] (-0,73)	-	-0,0361 ^c [0,0976] (-2,37)
Sabit	0,1360 ^a [0,0094] (14,36)	0,1360 ^a [0,0094] (14,36)	0,1360 ^a [0,0047] (29,08)	0,2161 ^a [0,0123] (17,60)	-	0,2161 ^a [0,0098] (21,92)
F	{3,25} 1,53	{3,25} 1,46	{3,7} 3,39	{3,25} 1,13	-	{3,7} 3,79
Prob > F	0,2325	0,2325	0,0829	0,3575	-	0,0665
R ² (within)	0,4160	0,4160	0,4160	0,4154	-	0,4154
R ² (between)	0,5866	0,5866	-	0,5127	-	-
R ² (overall)	0,2070	0,2070	-	0,1490	-	-
corr(u _i , X _b)	-0,6845	-0,6845	-	-0,6749	-	-
sigma _u	0,0257	0,0257	-	0,0349	-	-
sigma _e	0,0155	0,0155	-	0,0166	-	-
rho	0,7317	0,7317	-	0,8151	-	-
Maks. lag	-	-	2	-	-	2

Tabloda (c) ile işaretlenen katsayının p değeri % 10, (b) ile % 5 ve (a) ile ise % 1 düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlıdır. Katsayı tahminlerinin standart hataları [] içerisinde, t değerleri () içerisinde gösterilmiştir.

Tablo 8, “Bölgelere göre yapılan sosyal harcamaların alt bileşenlerinin (eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, sosyal yardım) gayri safi katma değer içerisindeki payları ile bölgelerin yoksulluk oranları arasında anlamlı bir ilişki vardır.” şeklinde kurgulanan hipotezin analizi sürecinde elde edilen bulgulara yer vermektedir. Her iki model için uygulanan tahmin yöntemlerinde de yoksulluk oranı üzerinde sağlık harcamalarının GSKD içerisindeki payının pozitif, eğitim harcamaları ile sosyal güvenlik harcamalarının GSKD içerisindeki paylarının ise negatif etkilere sahip olduğu görülmektedir. Model 1 için sosyal güvenlik/yardım harcamalarının GSKD içerisindeki payında bir birimlik artışın yoksulluk oranını 0,1109 birim azaltacağı her üç tahmin yönteminde de %10 düzeyinde istatistiki olarak anlamlı çıkmaktadır. Bunun yanında Driscoll-Kraay tahmincisi ile elde edilen sonuçlar

eğitim harcamalarının GSKD içerisindeki payında bir birimlik artış olması durumunda yoksulluk oranının 0,1536 birim azalacağını göstermektedir (% 10). Model 2’de ise sadece Driscoll-Kraay tahmincisinde eğitim harcamalarının ve sosyal güvenlik harcamalarının GSKD içerisindeki paylarına ilişkin sonuçların istatistiksel olarak anlamlı oldukları görülmektedir (% 10). Nitekim söz konusu tahminciye göre eğitim harcamalarının GSKD içerisindeki payı bir birim arttığında yoksulluk oranı 0,5480 birim düşmektedir. Benzer şekilde sosyal güvenlik harcamalarının GSKD içerisindeki payında yaşanan bir birimlik artış yoksulluk oranını 0,0361 birim azaltmaktadır. Bu sonuçlara göre eğitim harcamaları Model 2’de Model 1’e göre yoksulluğu daha fazla azaltıcı etki oluşturmakta iken, sosyal güvenlik harcamalarında ise durum tam tersidir.

Sonuç

Bu çalışmada genel olarak sosyal harcamaların yoksulluk üzerindeki etkinliği ve ne derecede belirleyici olduğu Türkiye özelinde ele alınmıştır. Bu bağlamda, 26 adet istatistiki bölge açısından (İBBS 2) sosyal harcamalar ile yoksulluk verileri arasındaki ilişki statik panel veri analizi teknikleri ile incelenmiş, sosyal harcamalar ile alt bileşenlerinin yoksulluk oranını nasıl ve hangi yönde etkiledikleri tespit edilmiştir.

Çalışmanın sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'de bölgeler itibariyle gerçekleştirilen sosyal harcamaların bölgelerin yoksulluk oranlarını etkilediği bulgusuna ulaşılmaktadır. Sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisindeki payı arttıkça yoksulluk oranı tersi yönde etkilenmektedir. Yani sosyal harcamalarda bir artış meydana gelmesi halinde yoksulluk oranı azalmaktadır. Bu sonuçlar, literatürde Kenworthy (1999), Behrendt (2000), Spicker (2002), Brady (2003), Caminada ile Goudswaard (2009), Sarısoy ile Selçuk (2010), Caminada, Goudswaard ile Koster (2011) ve Caminada ile Goudswaard (2012) tarafından yapılan çalışmalarda elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Yıllar itibariyle sosyal harcamaların gayri safi katma değer içerisinde daha yüksek paya sahip olması, belirli bir dönemde kamu otoritelerince gerçekleştirilen sosyo-ekonomik politikaların ve sunulan sosyal hizmetlerin en azından nicelik olarak arttığını göstermektedir. Artan sosyal harcamaların yoksulluk oranını negatif yönde olsa da çok az etkilemesi ise izlenen sosyo-ekonomik politikaların ve gerçekleştirilen sosyal fonksiyonların amaçlarına tam olarak hizmet edemediğini yansıtmaktadır.

Çalışmada elde edilen bir diğer önemli bulgu, sosyal harcamalarının alt bileşenleri itibariyle yoksulluk oranını farklı yönlerde ve değişik derecelerde etkiliyor olmasıdır. Sonuçlar, özellikle beşeri sermaye birikiminin artırılması doğrultusunda gerçekleştirilen eğitim harcamalarının yoksulluk oranını negatif yönde etkilediğini göstermektedir. Nitekim eğitim harcamalarının gayri safi katma değer içerisindeki payında bir artış gerçekleşmesi, bireylerin beşeri sermaye donanımını ve niteliğini artırarak yoksulluk oranının düşmesine yol açmaktadır. Bu yönüyle eğitim harcamaları, beklediği ve literatürdeki diğer çalışmalarda da görüldüğü gibi (Ferragina ve Seeleib-Kaiser, 2011; Patrinos ve Psacharopoulos, 2011; Schmitt ve Starke, 2011; Lange ve Topel, 2006; Çalışkan, Civan ve Karakuyu, 2011: s.7), yatırım harcamalarının etkileri ile benzer sonuçlar vermektedir.

Öte yandan, sosyal güvenlik ve sosyal yardım harcamaları da yoksulluk oranını tersi yönde etkilemektedir. Yoksul bireylere hayatlarını idame ettirebilmeleri doğrultusunda aktarılan sosyal transferler, sosyal dışlanmanın önlenmesi için gerçekleştirilen sosyal yardım hizmetleri ve bireyleri sosyal risklere karşı korumayı amaçlayan sosyal güvenlik programları yoksullukla mücadele sürecinde belirleyici olabilmektedir.

Son olarak, bu çalışma yoksulluk sorununun çözümünde verimli sosyal harcamalar olan eğitim harcamalarının önemini ortaya koymaktadır. Bu harcamaların artması ve kapsamının yaygınlığına bağlı olarak yoksulluğun kalıcı olarak azalacağı sonucuna varmaktadır.

Kaynakça

- Adelantado, J. ve E.C. Cuveas (2006). Globalization And The Welfare State: The Same Strategies for Similar Problems?. *Journal of European Social Policy*, 16 (4), 374-386.
- Ahn, S.C. ve H.R. Moon (2001). *Large-N And Large-T Properties Of Panel Data Estimators And The Hausman Test*. USC Center for Law, Economics & Organization, Research Paper No: C01-20.
- Anderson, G. (2004). Making Inferences about The Polarization, Welfare and Poverty of Nations: A Study of 101 Countries 1970-1995. *Journal of Applied Econometrics*, 19 (5), 537-50.
- Arellano, M. (1987). Computing Robust Standart Errors for Within-Groups Estimators. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 49 (4), 431-434.
- Atkinson, A.B., E. Marlier ve B. Nolan (2004). Indicators and Targets for Social Inclusion in The European Union. *Journal of Common Market Studies*, 42 (1), 47-75.
- Balestra, P. ve J. Krishnakumar (2008). Fixed Effects Models and Fixed Coefficients Models. L. Matyas ve P. Sevestre (Ed.), *The Econometrics of Panel Data* içinde. (s. 23-48). (3. baskı). Verlag: Springer.
- Baltagi, B.H. (2005). *Econometric Analysis of Panel Data*. (3. baskı). West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- Baltagi, B.H. (2011). *Econometrics*. (5.baskı). Berlin: Springer.

- Baltagi, B.H. ve P.X. Wu (1999). Unequally Spaced Panel Data Regressions with AR(1) Disturbances. *Econometric Theory*, 15, 814-823.
- Behrendt, C. (2000). *Holes in the safety net? Social Security and The Alleviation of Poverty in A Comparative Perspective*. Helsinki: The Year 2000 International Research Conference on Social Security.
- Bhargava, A., L. Franzini ve W. Narendranathan (1982). Serial Correlation and The Fixed Effects Model. *The Review of Economic Studies*, 49 (4), 533-549.
- Brady, D. (2003). The Politics of Poverty: Left Political Institutions, The Welfare State and Poverty. *Social Forces*, 82 (2), 557-88.
- Brown, D.S. ve W. Hunter (1999). Democracy and Social Spending in Latin America, 1980-92. *American Political Science Review*, 93 (4), 779-90.
- Caminada, K. ve K. Goudswaard (2009). Effectiveness of Poverty Reduction in The EU: A Descriptive Analysis. *Poverty & Public Policy, Policy Studies Organization*, 1 (2), 5-64.
- Caminada, K. ve K. Goudswaard (2012). The Relationship between Alternative Measures of Social Spending and Poverty Rates. *International Journal of Business and Social Sciences*, 1 (5), 8-25.
- Caminada, K., K. Goudswaard, ve F. Koster (2011). Social Income Transfers and Poverty: A Cross-Country Analysis for OECD Countries. *International Journal of Social Welfare*, 20 (1), 1-12.
- Castles, F.G. (2002). Developing New Measures of Welfare State Change and Reform. *European Journal of Political Research*, 41, 613-41.
- Creedy, J. (1996). Comparing Tax and Transfer Systems: Poverty, Inequality and Target Efficiency. *Economica, New Series*, 63 (250), 163-74.
- Çalışkan, A., A. Civan ve M. Karakuyu (2011). Where Should We Spend Government's Money? The Effect Of Public Sector Investments On Socioeconomic Development In Turkey. *European Journal of Economic and Political Studies (EJEPS)*, 4 (1), 1-11.
- Driscoll, J. ve A. Kraay (1995). *Spatial Correlations in Panel Data*. The World Bank Policy Research Department, Policy Research Working Paper, No: 1553.
- Driscoll, J. ve A. Kraay (1998). Consistent Covariance Matrix Estimation with Spatially Dependent Data. *Review of Economics and Statistics*, 80, 549-560.
- Esping-Andersen, G. ve J. Myles (2009). Economic Inequality and The Welfare State. B.N.Salverda, ve T. Smeeding (Ed.), *The Oxford Handbook of Economic Inequality* içinde (s. 639-664), Oxford University Press.
- Ferragina, E. ve M. Seeleib-Kaiser (2011). Thematic Review: Welfare Regime Debate: Past, Present, Futures?. *Policy & Politics*, 39 (4), 583-611.
- Friedman, M. (1962). *Capitalism and Freedom*. Chicago: University of Chicago Press.
- Froot, K.A. (1989). Consistent Covariance Matrix Estimation with Cross-Sectional Dependence and Heteroskedasticity in Financial Data. *The Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 24 (3), 333-355.
- Gough, I. (2005). European Welfare States: Explanations and Lessons for Developing Countries. *Arusha Conference, "New Frontiers of Social Policy"*, 12 (15), 39-71.
- Gujarati, D.N. (2006). *Temel Ekonometri*. Ü.Şenesen ve G.G.Şenesen (Çev.), İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Hayek, F.A. (1960). *The Constitution of Liberty*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hayes, A.F. ve L. Cai (2007). Using Heteroskedasticity-Consistent Standard Error Estimators in OLS Regression: An Introduction and Software Implementation. *Behavior Research Methods*, 39 (4), 709-722.
- Hoechle, D. (2007). Robust Standard Errors for Panel Regressions with Cross-Sectional Dependence. *The Stata Journal*, 7 (3), 281-312.
- Hoyos, R.E. ve V. Sarafidis, (2006). Testing for Cross-Sectional Dependence in Panel Data Models. *The Stata Journal*, 6 (4), 482-496.
- Hsiao, C. (2003). *Analysis of Panel Data*. (2. baskı), Cambridge: Cambridge University Press.
- Huber, E., T. Mostrillo ve J. Stephen (2008). Politics and Social Spending in Latin America. *The Journal of Politics*, 70, 420-36.
- Huber, Peter J. (1967). *The Behavior of Maximum Likelihood Estimates Under Nonstandard Conditions*. Proceedings of the Fifth Berkeley Symposium on Mathematical Statistics and Probability, 221-233.
- Kaufman, R.R. ve A. Segura-Ubiergo (2001). Globalization, Domestic Politics, and Social Spending in Latin America: A Time-Series Cross-Section Analysis, 1973-97. *World Politics*, 53, 553-587.

- Kenworthy, L. (1999). Do Social-Welfare Policies Reduce Poverty? A Cross-National Assessment. *The University of North Carolina Press, Social Forces*, 77 (3), 1119-1139.
- Kim, H. (2000). *Anti-poverty Effectiveness of Taxes And Income Transfers in Welfare States*. New York: Maxwell School of Citizenship and Public Affairs Syracuse University, Working Paper No.228.
- Kühner, S. (2007). Country-level Comparisons of Welfare State Change Measures: Another Facet of The Dependent Variable Problem within The Comparative Analysis of The Welfare State?. *Journal of European Social Policy*, 17 (5), 6-18.
- Lange, F. ve R. Topel (2006). The Social Value of Education And Human Capital. E.A. Hanushek ve F. Welch (Ed.), *Handbook of The Economics of Education* içinde (s.460-509), Volume 1, Amsterdam: North Holland.
- Lindbeck, A. (2003). *An Essay on Welfare State Dynamics*. Cesifo Working Paper No. 976.
- Lindert, P.H. (1996). What Limits Social Spending?. *Explorations in Economic History*, 33 (1), 1-34.
- Logue, J. (1979). The Welfare State: Victim of Its Success. *The MIT Press and American Academy of Arts & Sciences*, 108 (4), 69-87.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. (2. baskı). İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Patrinos, H.A. ve G. Psacharopoulos (2011). *Education Past, Present and Future Global Challenges*. Policy Research Working Paper, The World Bank, Human Development Network, No: 5616.
- Ravallion, M. (1994). *Poverty Comparisons*. Chur, Switzerland: Harwood Academic Press.
- Rogers, W.H. (1993). Regression Standard Errors in Clustered Samples. *Stata Technical Bulletin*, 13 (3), 19-23.
- Ross, M. (2011). Is Democracy Good for The Poor?. *American Journal of Political Science*, 50 (4), 860-874.
- Sarafidis, V, T. Yamagatab ve D. Robertson (2009). A Test of Cross Section Dependence for A Linear Dynamic Panel Model With Regressors. *Journal of Econometrics*, 148, 149-161.
- Sarısoy, İ. ve S. Koç (2010). Türkiye'de Kamu Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi. *Maliye Dergisi*, 158, 326-48.
- Scharpf, F.W. (2000a). The Viability of Advanced Welfare States in The International Economy: Vulnerabilities And Options. *Journal of European Public Policy*, 7 (2), 190-228.
- Scharpf, F.W. (2000b). *Globalization and The Welfare State: Constraints, Challenges and Vulnerabilities*. Helsinki: "Social Security in The Global Village" The Year 2000 International Research Conference on Social Security.
- Schmitt, C. ve P. Starke (2011). Explaining Convergence of OECD Welfare States: A Conditional Approach. *Journal of European Social Policy*, 21 (2), 120-135.
- Segura-Ubiergo, A. (2007). *The Political Economy of The Welfare State in Latin America: Globalization, Democracy and Development*. Cambridge: Cambridge University.
- Sinn, H.W. (1995). A Theory of The Welfare State. *Scandinavian Journal of Economics*, 97 (4), 495-526.
- Smeeding, T.M. (2006). Poor People in Rich Nations: The United States in Comparative Perspective. *Journal of Economic Perspectives*, 20 (1), 69-90.
- Spicker, P. (2002). *Poverty and The Welfare State*. A Catalyst Working Paper, London.
- Stasavage, D. (2005). Democracy and Education Spending in Africa. *American Journal of Political Science*, 49 (2), 343-58.
- Stock, J.H. ve M.W. Watson (2008). Heteroskedasticity-robust Standard Errors for Fixed Effects Panel Data Regression. *Econometrica*, 76 (1), 155-174.
- Tatoğlu, F.Y. (2012). *Panel Veri Ekonometrisi*. (1. baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Wibbels, E. (2006). Dependency Revisited: International Markets, Business Cycles, and Social Spending in The Developing World. *International Organization*, 433-469.
- Williams, R. L. (2000). A Note on Robust Variance Estimation For Cluster-Correlated Data. *Biometrics*, 56: 645-646.
- Wooldridge, J.M. (2003). Cluster-sample Methods in Applied Econometrics. *The American Economic Review*, 93 (2), 133-138.